

Rola mentora w procedurze awansu zawodowego

Opracował: Michał Łyszczarz, prawnik, autor komentarza do *Ustawy o systemie oświaty* oraz licznych publikacji z zakresu prawa oświatowego, prawa pracy, finansów publicznych i funkcjonowania samorządu terytorialnego, uznany prelegent i szkoleniowiec, wykładowca toruńskiej i bydgoskiej Wyższej Szkoły Bankowej, główny specjalista w Wydziale Oświaty w Urzędzie Miasta w Dąbrowie Górniczej, przez lata tworzył trzon Wydziału Nadzoru Prawnego Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego; Marcin Majchrzak, prawnik, członek Okręgowej Izby Radców Prawnych w Warszawie, autor licznych opracowań i artykułów z zakresu tematyki kadrowo-płacowej, prawa związkowego oraz prawa oświatowego

Podstawa prawna:

- *Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta nauczyciela* (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 984),
- *Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy Karta nauczyciela oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. z 2022 r. poz. 1730),
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 lipca 2018 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli* (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 2200),
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 stycznia 2005 r. w sprawie wysokości minimalnych stawek wynagrodzenia zasadniczego nauczycieli, ogólnych warunków przyznawania dodatków do wynagrodzenia zasadniczego oraz wynagradzania za pracę w dniu wolnym od pracy* (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 416 ze zm.).

Wprowadzona we wrześniu 2022 r. procedura awansu zawodowego nauczycieli przewiduje funkcję mentora, którym powinien być nauczyciel mianowany lub dyplomowany (nie może on zajmować stanowiska kierowniczego). Jak uregulowana jest ta rola i jakie są zadania oraz obowiązki mentora?

Obowiązująca od 1 września 2022 r. nowelizacja KN (*Ustawa nowelizująca z 5 sierpnia 2022 r.*) zmieniła zasady awansu zawodowego, likwidując stopnie nauczyciela stażysty oraz nauczyciela kontraktowego, i pozostawiając jedynie stopnie nauczyciela mianowanego i dyplomowanego.

Przy zatrudnieniu po raz pierwszy w szkole nauczyciel nie będzie zatem uzyskiwał żadnego stopnia awansu zawodowego, lecz odbędzie okres przygotowania do zawodu nauczyciela w wymiarze trzech lat i dziewięciu miesięcy.

Mentor kontra opiekun stażu

W poprzednim stanie prawnym nauczyciel rozpoczynający pracę w zawodzie i otrzymujący wraz z zatrudnieniem stopień nauczyciela stażysty, jak również nauczyciel kontraktowy, otrzymywali dodatkową pomoc w postaci przydzielanego opiekuna stażu. Zgodnie z brzmieniem art. 9c ust. 5 *Karty nauczyciela*, obowiązującym do 31 sierpnia 2022 r., zadania opiekuna stażu to udzielanie nauczycielowi pomocy, w szczególności w przygotowaniu i realizacji w okresie stażu planu rozwoju zawodowego nauczyciela, oraz opracowanie projektu oceny dorobku zawodowego nauczyciela za okres stażu.

Ważne!

Funkcja opiekuna stażu nadal istnieje, bowiem opiekun przydzielany jest nauczycielom kontraktowym, którzy odbywają awans zawodowy na starych zasadach. Według art. 10 ust. 5 *Ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy Karta nauczyciela oraz niektórych innych ustaw* okres przejściowy, w czasie którego nauczyciele ci mogą zdobyć awans zawodowy właśnie na zasadach obowiązujących dotychczas, trwać będzie aż do 31 sierpnia 2027 r.

Z tego też powodu wciąż będą miały zastosowanie przepisy dotyczące opiekunów stażu, znajdujące się w *Rozporządzeniu z dnia 26 lipca 2018 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli*. Stosownie do § 5 ust. 1 tego aktu do zadań opiekuna stażu należą:

- współpraca z nauczycielem odbywającym staż i wspieranie go w procesie wdrażania do pracy w zawodzie, w tym w przypadku nauczyciela stażysty zapoznanie go z dokumentami obowiązującymi w danej szkole, w szczególności z dokumentacją przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej,
- współpraca z nauczycielem odbywającym staż w opracowaniu planu rozwoju zawodowego, w szczególności udzielanie mu pomocy w doborze właściwych form doskonalenia zawodowego,
- wspieranie nauczyciela odbywającego staż w realizacji obowiązków zawodowych,
- umożliwianie nauczycielowi odbywającemu staż obserwowania prowadzonych przez siebie zajęć,
- obserwowanie zajęć prowadzonych przez nauczyciela odbywającego staż,
- dzielenie się z nauczycielem odbywającym staż swoją wiedzą i doświadczeniem, w szczególności omawianie z nauczycielem zajęć prowadzonych przez siebie oraz przez nauczyciela,
- inspirowanie i zachęcanie nauczyciela odbywającego staż do podejmowania wyzwań zawodowych,
- doskonalenie wiedzy i umiejętności w zakresie niezbędnym do pełnienia funkcji opiekuna stażu.

W okresie przejściowym wprowadzania reformy awansu zawodowego, czyli do 2027 r., funkcje opiekuna stażu i mentora będą zatem funkcjonowały obok siebie. Zauważyć należy, że skutkowało to koniecznością znowelizowania regulaminów wynagradzania nauczycieli obowiązujących w gminach i powiatach, bowiem mentor od 1 września 2022 r. jest osobą uprawnioną do uzyskiwania dodatku funkcyjnego. Wynika to z treści § 5 *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 stycznia 2005 r. w sprawie wysokości minimalnych stawek wynagrodzenia zasadniczego nauczycieli, ogólnych warunków przyznawania dodatków do wynagrodzenia zasadniczego oraz wynagradzania za pracę w dniu wolnym od pracy*. Zgodnie z brzmieniem tej regulacji obowiązującym od początku roku szkolnego 2022/2023 do uzyskania dodatku funkcyjnego uprawnieni są nauczyciele, którym powierzono:

- stanowisko dyrektora lub wicedyrektora przedszkola, szkoły, placówki lub innej jednostki organizacyjnej, o której mowa w art. 1 ust. 1 *Karty nauczyciela*, albo inne stanowisko kierownicze przewidziane w statucie szkoły,
- sprawowanie funkcji:
 - wychowawcy klasy,
 - doradcy metodycznego lub nauczyciela konsultanta,
 - mentora,
 - nauczyciela opiekującego się oddziałem przedszkolnym.

Tu warto zauważyć, że *Rozporządzenie* to nie przewiduje już funkcji opiekuna stażu. Niemniej z uwagi na fakt, że funkcja ta będzie nadal stosowana w odniesieniu do nauczycieli odbywających staż na dotychczasowych zasadach, treść tej regulacji również należy interpretować z uwzględnieniem przepisów przejściowych, czyli wziąć pod uwagę zasady obowiązujące przed 1 września 2022 r., gdy funkcja opiekuna stażu w *Rozporządzeniu* była obecna.

Ważne!

Regulaminy wynagradzania nauczycieli powinny wskazywać kwotę dodatku funkcyjnego zarówno dla mentora, jak i dla opiekuna stażu w okresie przejściowym.

Funkcja mentora

Chcąc scharakteryzować funkcję mentora, warto w pierwszej kolejności odnieść się do uzasadnienia nowelizacji *Karty nauczyciela* z 5 sierpnia 2022 r. Czytamy w niej, że:

„(...) nauczyciel podejmujący pracę w szkole (tj. nauczyciel początkujący) w celu uzyskania stopnia nauczyciela mianowanego nie będzie już zatem odbywał kolejno sformalizowanych staży na stopień nauczyciela kontraktowego i nauczyciela mianowanego, rozdzielonych okresem przepracowania, lecz będzie odbywał przygotowanie do zawodu nauczyciela, które ma ułatwić mu wejście do tego zawodu i nabycie umiejętności praktycznych przy wsparciu

bardziej doświadczonego nauczyciela. Zgodnie bowiem z projektowanym art. 9ca ust. 11–13 *Ustawy Karta nauczyciela* (art. 1 pkt 6 projektu ustawy) w okresie przygotowania do zawodu nauczyciel otrzyma wsparcie mentora przydzielonego przez dyrektora szkoły spośród nauczycieli mianowanych lub dyplomowanych. Mentorem nie będzie mógł być nauczyciel zajmujący stanowisko kierownicze, z wyjątkiem przedszkoli, szkół i placówek, o których mowa w art. 1 ust. 2 pkt 1a i 2 *Ustawy Karta nauczyciela*, oraz szkół artystycznych, w których mentorem będzie mógł być również nauczyciel mianowany lub dyplomowany zajmujący stanowisko kierownicze. Zadaniem mentora będzie wspieranie na bieżąco nauczyciela w procesie wdrażania do pracy w zawodzie, udzielanie nauczycielowi pomocy w doborze właściwych form doskonalenia zawodowego, dzielenie się z nim wiedzą i doświadczeniem, umożliwienie nauczycielowi obserwowania prowadzonych przez siebie zajęć oraz omawianie z nim tych zajęć, obserwowanie zajęć prowadzonych przez nauczyciela oraz omawianie ich z tym nauczycielem, a także inspirowanie i zachęcanie nauczyciela do podejmowania wyzwań zawodowych. Ponadto mentor będzie obowiązany poszerzać swoją wiedzę i doskonalić umiejętności w zakresie niezbędnym do pełnienia funkcji mentora”.

Warto przytoczyć dokładniej, kto może zostać mentorem. Zgodnie z nową regulacją art. 9ca ust. 11 KN nauczycielowi odbywającemu przygotowanie do zawodu nauczyciela dyrektor szkoły przydziela spośród nauczycieli mianowanych lub dyplomowanych mentora. Mentorem nie może być nauczyciel zajmujący stanowisko kierownicze, z wyjątkiem przedszkoli, szkół i placówek, o których mowa w art. 1 ust. 2 pkt 1a i 2, oraz szkół artystycznych, w których mentorem może być też nauczyciel mianowany lub dyplomowany zajmujący stanowisko kierownicze.

Ważne!

Mentorem powinien być nauczyciel mianowany lub dyplomowany i nie może on zajmować stanowiska kierowniczego. Wyjątkiem są szkoły, o których mowa w art. 1 ust. 2 pkt 1a i 2, czyli ogólnie szkoły niesamorządowe, publiczne i niepubliczne, gdzie mentorem może być nauczyciel zajmujący stanowisko kierownicze. Co jednak istotne, również w szkołach niepublicznych mentorem może być wyłącznie nauczyciel mianowany lub dyplomowany.

Przywołany wyżej przepis z jednej strony ma ułatwić odbywanie awansu zawodowego w szkołach niepublicznych, ale w praktyce może być źródłem problemów w tym zakresie. Warto bowiem zauważyć, że w poprzednim stanie prawnym opiekunem stażu w szkołach niepublicznych mógł być też nauczyciel kontraktowy, co szczególnie ułatwiało, w obliczu problemów kadrowych, odbywanie stażu w tych jednostkach. Nowe regulacje, podnosząc wymagania dla mentora, wyłączają możliwość sprawowania tej funkcji w szkołach niepublicznych przez nauczycieli kontraktowych, choćby zajmowali oni stanowiska kierownicze. To z kolei może powodować problemy z realizacją awansu zawodowego z powodu braku nauczycieli posiadających odpowiedni stopień awansu, którzy mogliby pełnić funkcję mentora.

Zadania mentora

Zostały one wymienione przede wszystkim w art. 9ca ust. 12 – zadaniami mentora są:

- wspieranie na bieżąco nauczyciela w procesie wdrażania do pracy w zawodzie, w tym zapoznanie go z dokumentacją przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz innymi dokumentami obowiązującymi w szkole,
- udzielanie nauczycielowi pomocy w doborze właściwych form doskonalenia zawodowego,
- dzielenie się z nauczycielem wiedzą i doświadczeniem w zakresie niezbędnym do efektywnej realizacji obowiązków nauczyciela,
- umożliwienie nauczycielowi obserwowania prowadzonych przez siebie zajęć oraz omawianie z nim tych zajęć,
- obserwowanie zajęć prowadzonych przez nauczyciela oraz omawianie ich z tym nauczycielem,
- inspirowanie i zachęcanie nauczyciela do podejmowania wyzwań zawodowych.

Co istotne, z żadnej z tych regulacji nie wynikają jakiekolwiek czynności formalne, jak tworzenie dokumentacji właściwej w poprzednim stanie prawnym. Przykładowo opiekun stażu był zobowiązany do przedstawienia dyrektorowi projektu oceny dorobku zawodowego, której w nowym awansie się nie dokonuje. Wszystkie wymienione czynności mentora nie muszą zatem mieć pisemnego potwierdzenia, a przynajmniej *Ustawa* tego w żaden sposób nie wymaga. Oczywiście może się zdarzyć, że dyrektor danej jednostki uszczegółowi zasady odbywania awansu i zgodnie z dosyć powszechną praktyką wskaże w wewnętrznym zarządzeniu dokumenty tworzone wyłącznie w danej jednostce i w niej wymagane, lecz podkreślić należy, że nie jest to wymagane przez nową treść *Karty nauczyciela*. Brak takiej wewnętrznej procedury awansu jest zresztą zgodny z celem nowelizacji tej *Ustawy*, którym miało być m.in. odbiurokratyzowanie awansu zawodowego.

Obowiązki mentora

Odnosnie obowiązków mentora należy wskazać, że według art. 9ca ust. 13 KN jest on dodatkowo obowiązany poszerzać swoją wiedzę i doskonalić umiejętności w zakresie niezbędnym do pełnienia funkcji mentora. Ponadto, stosownie do art. 6a ust. 5 pkt 5 KN, dyrektor zasięga opinii mentora podczas dokonywania oceny pracy nauczyciela odbywającego przygotowanie do zawodu. Tu już *Ustawa* wprost stanowi, że opinia mentora ma formę pisemną i jest przedstawiana w terminie 14 dni od dnia otrzymania zawiadomienia o dokonywanej ocenie pracy nauczyciela. Mentor jest również członkiem zespołu obserwującego zajęcia prowadzone przez nauczyciela odbywającego przygotowanie do zawodu. Zajęcia te prowadzone są w drugim roku przygotowania do zawodu.